Kuznet Eğrisi Bağlamında Türkiye’de Finansal Gelişme ve Gelir Eşitsizliği İlişkisinin Analizi

Analysing the Relationships between Financial Development and Income Inequality in Turkey as a Parallel of Kuznet Curve

Asst. Prof. Dr. Utku Altunöz (Sinop University, Turkey)

Abstract

Analysing the relationship between development and Gross Domestic Products (GDP) is one of the most important issue for economics. Kuznet claims that mentioned relationships between developing and GDP resemble as upside down U. In this paper, GINI, GDP, credit and trade variables were analysed by using ARDL bounding test for the period covering by 1991-2014. Obtained results of econometric model shows that credit in private sector, GDP per capita and trade variables play an important role to be eliminated of income inequality. Effect of trade variable is less compare with other variables. For Turkish Economy, 1% increase in private credits causes to a 0,044 % fall in income inequality for the estimated period. Alike, 1% increase in income causes to a 0.055 % fall in income inequality.

1 Giriş

İktisat biliminin uzun yıllardır uğraş verdiği konuların başında kalkınma ve gelir arasındaki ilişki gelmektedir. Simon Kuznets, bu tartışmanın başlamasına neden olmuştur. Kuznets’e göre söz konusu ilişki ters U şeklindedir. Çeşitli iktisat ekolleri ekonomik kalkınma ile gelir eşitsizliği konusunda çeşitli görüşler beyan etmiş olsalar da Simon Kuznets tarafından geliştirilen ve literatüre Kuznet hipotezi olarak giren görüşler, İngiltere, ABD ve Almanya için kısıtlı data seti geliştirilen bir hipotez olmakla birlikte üzerinde en çok çalışılan konulardan biri olmuştur.

2 Kuznets Hipotezi’nin Teorik Altyapısı

Kuznet geliştirmekte olan ülkelere gelirin gelişmiş ülkelere göre daha dengesiz dağılım gösterdiğini iddia etmiştir. Bu durumun sonucu olarak ekonomik kalkınmaların başlangıcında büyüyen gelir eşitsizliği, kalkınma aşamasının ileri aşamalarını olumsuz yönde etkilenecektir (Kuznets, 1955: 1-15).

Gelir düzeyinin yükselmesine paralel olarak demokrasinin gelişimi gibi etmenler gelir dağılımında meydana gelen aksaklıkların kalıcı şekilde düzelmesini sağlayacaktır (Tsai, 1995:471).Büyüme sürecinin ilk evrelerinde eşitsizliğin artması, büyüme süreci fakirliği azaltıcı bir düzene girene kadar katlanılması gereken bir maliyet olarak kabul edilmektedir.

Kuznet eğrisinin geçerliliği konusunda Kalkınma aşamasını uzun zaman önce tamamlamış ülkelerde bu yöndeki bir eğilim tam olarak kanıtlanamaması nedeniyle görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Kuznets’in gelir artışına paralel olarak gelir dağılımının bozulacağını iddia eden hipotezi bugün belli akademisyenler tarafından red edilmektedir. Tam tersine kalkınma sürecinde adil gelir dağılımının büyümeyi arttıracığını gösteren çalışmalarda artış dikkat çekmektedir.

3 Türkiye’de Gelir Dağılımındaki Gelişmeler

Türkiye’de milli gelirin 10 000 doların üzerine çıkmasına rağmen en büyük sorun gelir dağılımındaki adaletsizliktir. Nobelli Amartya SEN “gelir dağılımında eşitliğin” gelirin hak edişe göre dağılmasıyla sağlanabileceğini ama adil bir gelir dağılımı kavramının insanın eğitime, sağlık hizmetlerine, politik temsile vs... ulaşmadaki eşitlik olduğuna vurgu yapar. 1980 li yıllardan sonra Türkiye ihracata dayalı bir kalkınma stratejisi uygulamaya başlamıştır. Türkiye’de istihdam oranını belirleyen önemli bir faktör ise net ücret gelirin iş gücü maliyetine oranının oldukça düşük olması, bir başka deyişle emek kesimine yapılan ödemelerin yüksek kamusal kesintilere uğraması nedeniyle ele geçen net tutarın düşük olmasıdır. Özellikle 1990 lı yıllardan sonra artan sermaye hareketleri olumsuz ekonomik göstergelerin en önemli sorumlulukları olarak görülmüştür. 1987’den 2001’e sabit sermaye yatırımların GSMH’ye oranı yüzde 24,6’dan yüzde 18,4’e düşerken buna karşın toplam borç stokunun GSMH’ye oranı aynı yıllarda yüzde 69,1’den yüzde 146,4’e yükseldiği gözlenmektedir (Bilen ve Yumuşak, 2006:51).

Türkiye ekonomisi son yıllarda gelir dağılımı konusunda önemli aşamalar kaydetmesine rağmen, sorun tam olarak çözüme kavuşturulamamıştır. OECD nin 2014 yılı raporunda gini katsayısı gelişimini inceleyen raporda, Türkiye’nin 0,41 ile Meksika’nın ardından en yüksek -yani en kötü- ikinci orana sahip olduğu dile getirilmektedir.

Grafik 1: Ülkelerin 1985-2014 Yılları Arası Gini katsayısı Gelişimleri *Kaynak: OECD*

Gelir eşitsizliğinin ekonomik büyümeye olumsuz etkisinin belirtildiği raporda 1985-2010 yılları arasında Türkiye'nin büyümesinin % 4,6'sını gelir adaletsizliği nedeniyle kaybettiğini gösteriyor. Aynı dönemde Meksika'nın yüzde 10, Yeni Zelanda'nın ise % 9'luk büyüme kaybı yaşadığı vurgulanıyor.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2013 yılı raporuna göre Yüzde 20'lik grupta, en yüksek gelire sahip son gruptakilerin toplam gelirden aldığı pay %46,6 iken, en düşük gelire sahip ilk gruptakilerin toplam gelirden aldığı pay %6,1 olmuştur.

Yüzde 20 'lik fert grupları	Türkiye	
	2012	2013
Toplam	100	100
İlk % 20	5.9	6.1.
İkinci %20	10.6	10.7
Üçüncü %20	15.3	15.2
Dördüncü %20	21.7	21.5
Son % 20	46.6	46.6
Gini katsayısı	0.402	0.400

Tablo 1:Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelire göre sıralı yüzde 20'lik gruplar, 2012-2013 *Kaynak: TÜİK*

Sözkonusu veriler Tablo 1 den izlenebilmektedir. Gelir dağılımı eşitsizlik ölçütlerinden gini katsayısı bir önceki yıla göre 0,002 puan düşüş ile 0,400 olarak tahmin edilmiştir.

4 Kuznet Eğriği ile İlgili Literatür

Finansal kalkınma ve gelir eşitsizliği konusunda yapılan yerli ve yabancı çalışmalarda gerek Kuznet hipotezini destekler gerekse, gerekse red eder sonuçlara rastlanmaktadır.

4.1 Kuznet Eğrisinin Geçerliliğini Red Eden Çalışmalar

Law ve Tan(2009) Malezya'da Kuznet hipotezini test ettikleri çalışmalarında 1980-200 yılları için sınır testi yaklaşımını kullanmışlar ve güçsüz de olsa finansal kalkınmadaki artışa paralel olarak gelir eşitsizliğinin azaldığını tespit etmişlerdir. Bununla birlikte söz konusu azalma istatistiki olarak Kuznet hipotezini doğrulamamıştır.

Deininge ve Squire (1998)'de gelişmiş ve gelişen 48 ülke için yaptığı çalışmada 44 ülke için gelir ve eşitsizlik arasında istatistiki anlamda ilişki bulamamıştır. Diğer 4 ülkede de ise Kuznets'in iddia ettiği ters dönmüş U ilişkisi yerine U seklinde bir gelişme görülmüştür.

Huang(2004), yapmış olduğu çalışmada kuznet eğrisinin varlığını gini katsayısı, GSYİH, transfer harcamaları / GSYİH ve çalışanlar / işgücü değişkenleri ile test etmiştir. Söz konusu çalışma sonucunda gini değişkeni ile büyüme arasında kuvvetli fakat doğrusal olmayan bir ilişki saptanmıştır. Bununla birlikte Kuznet varsayımı doğrulanamamıştır.

4.2 Kuznet Eğrisinin Geçerliliğini Destekleyen Çalışmalar

Chen (2003) yapmış olduğu çalışmada kuznet eğrisinin geçerliliğini panel data yöntemi ile analiz etmiş ve çalışma sonucuna göre 43 ülkede Kuznet'in savunduğu ters U şeklindeki kuznet eğrisi kanıtlanmıştır.

Ahluwalia (1976) 56 ülke için yapmış olduğu çalışmada çoklu regresyon yöntemini kullanarak Kuznet Eğrisi'ni test etmiştir. Ekonometrik analiz sonucuna göre kişi başına gelir ile çeşitli gelir gruplarının gelirden aldığı paylar arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğunu tesbit etmiştir. Kuznets'in ters-U hipotezine uygun biçimde, nüfusun düşük gelirli yüzde 40'ının ve yüzde 60'ının gelir payı, kişi başına GSMH'nin artışı ile önce azalmakta ve sonra artmaktadır.

5 Kuznet Eğrisinin Türkiye için Geçerliliğinin Sınanması: Ekonometrik Analiz

Kuznet'in iddia ettiği gibi gelir dağılımı ve kalkınma ile büyüme arasında ters U ilişkisinin var olup olmadığı sınır testi yaklaşımı ile test edilecektir. 1991-2014 yılları kullanılarak hem geniş bir dönemin çalışmaya dâhil edilmesi, he de güncel verilerin kullanılması amaçlanmıştır. Çalışmamızda Arvas (2014) çalışmasındaki modelden yararlanılmıştır.

5.1 Veri ve Yöntem

İktisat biliminde gelir dağılımı hakkında bizlere bilgi veren gini katsayısı kullanılmıştır. Türkiye'nin finansal gelişim makro göstergesi olarak ise özel sektör yurt içi kredi kullanımının GSYH'ya oranı kullanılmıştır. Mikro anlamda kişi başına GSYİH ve ihracatın ithalatı karşılama oranları kullanılmıştır. GSYH, veri seti Türkiye'de kişi başına düşen gelirin 1987 yılı fiyatları ile sabit değerlerin logaritması alınarak elde edilmiştir. Çalışmada kullanılan bütün veriler yıllık olarak modele dâhil edilmiş olup değişkenlerin logaritmik değerleri kullanılmıştır. Çalışmamızda Kanberoğlu ve Arvas'ın (2014) kullandığı modelden ve değişkenlerden yararlanılmıştır. Modelin çalışmamıza uyarlanmış hali denklem (1) deki gibidir.

$$\text{Log gini} = \varphi + \alpha_1 \text{loggelir}_t + \alpha_2 \text{logkredi}_t + \alpha_3 \text{logtcr}_t + \varepsilon_t \quad (1)$$

Sembol	Değişken	Kaynağı
loggini	Gini Endeksi	OECD ve Dünya Bankası
loggelir	Cari fiyatlarla kişi başı gayri safi yurtiçi hasıla	TÜİK ve Dünya bankası
logkredi	Özel sektör kredisi / GSYH	Bankalar Birliği ve TÜİK
logtcr	İhracatın ithalatı karşılama oranı	TÜİK

Tablo 2: Ekonometrik Modele Konu Olan Değişkenler, Sembolleri ve Kaynakları

Ekonometrik modellerde değişkenler arasındaki uzun dönem ilişkisinin varlığının araştırılması temel amaçtır. Bununla birlikte çoğuz zaman zaman serileri arasında sahte ilişkiler de gözlenebilmektedir. Bu nedenle zaman serileri arasındaki ilişkilerin sahte olup olmadığı durağanlık testleri ile analiz edilmektedir. Çünkü değişkenlerin durağan olup olmaması ile sahte ilişki arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır. Çalışmamızda söz konusu ilişkinin varlığının araştırılması için Philips-perron birim kök testi kullanılmıştır. Genişletilmiş Dickey-fuller birim kök testi yerine PP birim kök testini tercih etmemizin sebebi, Dickey-Fuller Testi hata terimlerinin istatistiki olarak bağımsız olduklarını ve sabit varyansa sahip olduklarını varsayar. Bu metodoloji kullanılırken hata terimleri arasında korelasyon olmadığına ve sabit varyansa sahip olduklarına emin olmak gerekir. Phillips ve Perron (1988) Dickey-Fuller'in hata terimleri ile ilgili olan bu varsayımı genişletmişlerdir (Altunöz, :187).

Seri	Philips Perron Birimkök Testi			
	Düzeyde		Birinci Farkı Alındığında	
	Trendsiz	Trendli	Trendsiz	Trendli
Loggini	-1.031(0)	-1.932(0)	-5.121(1)*	-6.211(1)*
loggelir	-0.009(0)	-3.121(0)	-5087(1)*	-6.121(1)*
logkredi	1.121(0)	-0.211(0)	-6.213(1)*	-5.274(1)*
logtcr	-0.451(0)	-1.972***	-6.312(1)*	-5.786(1)*

Tablo 3: Philips Perron Birim Kök Test Sonuçları

Not: *, ** ve *** sırasıyla %1, %5 ve %10 anlam düzeyinde durağanlığı ifade etmektedir.

Tablo 2 de görüldüğü gibi ticaret değişkeni düzeyde % 10 anlam seviyesinde durağanken tüm değişkenler birinci farkları alındığında trendli ve trendsiz %1 anlam düzeyinde durağandır. Farklı durağanlık seviyelerinde kısa ve uzun dönemli ilişkilere izin veren sınır testi yaklaşımı, çalışmamız için en uygun yaklaşımdır.

$$\Delta gini_t = \alpha_0 + \sum_{i=1}^n \alpha_1 \Delta gini_{t-1} + \sum_{i=0}^n \alpha_2 \Delta gelir_{t-1} + \sum_{i=0}^n \alpha_3 \Delta kredi_{t-1} + \sum_{i=0}^n \alpha_4 \Delta tcr_{t-1} + \beta_1 gini_{t-1} + \beta_2 gelir_{t-1} + \beta_3 kredi_{t-1} + \beta_4 tcr_{t-1} + \varepsilon_t$$

Çalışmamızda gecikme uzunluklarının belirlenme aşamasında Akaike Bilgi Kriteri (AIC) kullanılmıştır. Gecikme uzunluğumuz 6 olarak belirlenmiştir.

Değişken	Katsayı	t Değeri	P Değeri
Loggini (-1)	0.3012	1.88	0.08
loggelir	-1.8721	-2.12	0.02
Loggelir(-1)	-0.0321	3.18	.00
logkredi	0.2112	2.80	.00
Logtcr	-0.0421	-4.21	0.02
sabit	5.321	3.21	0.03
ECM (-1)	-0,6809	-4.42	.00

Tablo 4: Sınır Testi için Düzeltme Modeli

Not: Bağımlı Değişken Gini

Tablo 3 teki sonuçlara göre tüm değişkenler istatistiki olarak anlamlıdır. Hata Düzeltme Katsayısı (ECM(-1)) istatistiksel olarak %1 düzeyinde anlamlıdır ve katsayı değeri yüksektir. Bu durum uyarılma sürecinin çok hızlı olduğunu ifade etmektedir. ECM(-1) katsayısının negatif ve anlamlı olması gelir dağılımı modelindeki eşbütünleşme ilişkisini de desteklemektedir.

Gecikme uzunluğunun ardından değişkenler arasındaki eş bütünleşme ilişkisi test edilmektedir. Bu ilişkinin testinde sıfır hipotezinin testi F istatistik değerinin bulunması ile yapılmaktadır. Sınır testi yaklaşımı için hesaplanan f değerleri, Peseran vd.(2001) tablosunun üst ve alt değerleri ile karşılaştırılır. Hesaplanan değer alt değer altında ise değişkenler arasında herhangi bir eşbütünleşme ilişkisinden söz edilemez. Alt ve üst sınır arasında ise kesin bir yorum yapılamamaktadır. Eğer hesaplanan değer üst değer üzerinde ise eş bütünleşme ilişkisinin olduğu sonucuna varılmaktadır.

%10 Anlam Seviyesinde kritik Değerler			
k (bağımsız Değişken sayısı)	F İstatistiği	Alt sınır I(0)	Üst sınır (I)
4	10.02	2.45	3.52

Tablo 5:Wald Testi

Tablo 4 de Wald testi sonuçlarına göre f istatistiğinin üst sınırın üzerinde olduğu izlenmektedir. Bu durumda değişkenlerimiz arasında uzun dönemli bir eş bütünleşme ilişkisi olduğunu söyleyebiliriz. Maksimum gecikme uzunluğunun 7 olarak alındığı çalışmada ARDL sonuçları Tablo 5 de verilmiştir.

Değişken	Katsayı	t istatistiği	p Değ.
C	-0.0012	-0.661	0.5
dloggini(-1)	-0.0311	-0.231	0.6
dloggelir	-0.0711	-6.211	0
dloggelir(-1)	0.003	0.211	0.6
dlogkredi	-0.031	-1.412	0.11
dlogkredi(-1)	0.022	2.121	0.11
dlogkredi(-2)	0.016	1.912	0.15
dlogkredi(-3)	0.014	0.871	0.41
dlogtcr	-0.007	-0.213	0.99
dlogtic(-1)	-0.0011	-0.161	.082
ARDL Uzun Dönem Hesaplanan Katsayılar			
Loggelir - 0.055**	Logkredi - 0.044**	Logtcr 0.006***	

Tablo 6: ARDL (1,1,1,3,1,) Modeli Tahmin Sonuçları

Tablo 5 teki ARDL testimizin uzun dönemli katsayıları istatistiki olarak anlamlıdır. Ekonometrik modelimizin sonucuna göre kişi başına GSYİH, özel sektör tarafından kullanılan krediler ve ticaret değişkenlerinin gelir adaletsizliğinin giderilmesinde olumlu bir etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ticaret değişkeninin etkisinin diğer değişkenlere göre daha az olduğu da söylenebilmektedir. Uzun dönem katsayı sonuçlarına göre Türkiye’de kredilerde %1 artış gelir eşitsizliğini % 0.044 oranında azaltırken gelirdeki %1’lik artış ise gelir eşitsizliğini 0.055 oranında azaltmaktadır. Ticaret değişkenimizin gelir eşitliğini azaltma gücü yok denecek kadar azdır.

Sonuç

Ekonomik kalkınma ile gelir eşitsizliği konusunda çeşitli görüşler beyan edilmiş olsa da Simon Kuznets tarafından geliştirilen ve literatüre Kuznet hipotezi olarak giren görüş, oldukça geniş bir inceleme alanı bulmuştur. Ekonomik aktörlerin önemli görevlerinden biri, gelir dağılımındaki adaleti sağlamaktır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2013 yıllık raporuna göre Yüzde 20'lik gruplarda, en yüksek gelire sahip son gruptakilerin toplam gelirden aldığı pay %46,6 iken, en düşük gelire sahip ilk gruptakilerin toplam gelirden aldığı pay %6,1 olmuştur. Çalışmamızda 1991-2014 yılları için kalkınma ile gelir arasındaki ilişki sınır testi yaklaşımı ile incelenmiştir. Modelimizin sayısal sonuçlarına göre uzun dönem katsayı sonuçları Türkiye'de kredilerde %1 artış gelir eşitsizliğini % 0.044 oranında azaltırken gelirdeki %1'lik artış ise gelir eşitsizliğini 0.055 oranında azaltmaktadır. Ticaret değişkenimizin gelir eşitliğini azaltma gücü yok denecek kadar azdır.

Ekonometrik model sonucuna göre sonucuna göre kişi başına GSYİH, özel sektör tarafından kullanılan krediler ve ticaret değişkenlerinin gelir adaletsizliğinin giderilmesinde olumlu bir etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ticaret değişkeninin etkisinin diğer değişkenlere göre daha az olduğu da söylenebilmektedir.

Bu çalışma bizlere gösterdi ki her ne kadar Kuznet geliştirmekte olan ülkelerde gelirin gelişmiş ülkelere göre daha dengesiz dağılım gösterdiğini iddia ederek ekonomik kalkınmaların başlangıcında büyüyen gelir eşitsizliği, kalkınma aşamasının ileri aşamalarını olumsuz yönde etkileneceğini iddia etse de ilgili dönemler için bu iddia Türkiye'de doğrulanamamıştır.

Kaynakça

- Altunöz, Utku (2013). Türkiye'de Enflasyon, Büyüme ve Finansal Derinleşme İlişkisinin Ampirik Analizi, Sütçüimam Üniversitesi İİBF dergisi sayı 2: 175-194.
- Arvas, Mehmet Akif (2014). Finansal kalkınma ve Gelir Eşitsizliği: Türkiye Örneği, 1980-2012, Sosyoekonomi, 2014-1.
- Bilen, Mahmut ve İbrahim Güran Yumuşak (2006). Türkiye'de Gelir Dağılımı ve Yoksulluk Sorunu, Stratejik
- Chen, B., (2003), "An Inverted-U Relationship between Inequality and long run Growth", Economic Letters, 78, 205-212.
- Deininger, L. Squire, (1998), 'New Ways of Looking at old Issues: Asset Inequality and Growth', Journal of Development Economics Vol.57, 259-287.
- Dickey, David and Fuller, Wayne, 1981. "Distribution of the estimators for autoregressive time series with a unit root", Econometrica 49, ss.57-72.
- İbrahim Güran Yumuşak ve Mahmut Bilen, "Gelir Dağılımı-Beşeri Sermaye İlişkisi ve Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme", Kocaeli üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl 1, Sayı 1, 2000.ss. 77-96
- Kanberoğlu Ve Arvas (2014). Finansal Kalkınma ve Gelir Eşitsizliği: Türkiye Örneği, 1980-2012, Sosyo Ekonomi Dergisi, Haziran –Temmuz, 106-122.
- Kuznets, S. (1955), "Economic Growth and Ineome Inequality", American Economic Review, 45-1, 1-28.
- Law, S.H ve HY.B Tan (2009). The role of Financial Development on Income Inequality in Malaysia, journal of economic development 34(2), 153-168.
- OECD 2014 Türkiye Raporu
- Peseran, H, Yongcheol S. ve Richard J. S. (2001). "Bound Testing Approaches to the Analysis of Long Run Relationships", Journal of Applied Econometrics, 16(3), pp.289-326.
- Phillips, P. C. B.; Perron, P. (1988). "Testing for a Unit Root in Time Series Regression". Biometrika 75 (2): 335-346
- Tsai Pan-Long (1995), "Foreign Direct Investment And Income Inequality: Futrher Evidence", World Development, Vol:23, Issue:3, pp:469-483.
- TUİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2013
- Ahluwalia, M. S. (1976), " Income Distribution and Development: Some Stylized Facts", The American Economiic Review, 66-2, 128-135.